

INTRODUCERE

Prezenta lucrare este rodul unui demers de cercetare științifică prin care ne-am propus să abordăm într-o manieră proprie regimul juridic al drepturilor conexe dreptului de autor ce rezultă din creația intelectuală. Am urmărit, în principal, să realizăm o analiză aprofundată a modului în care sunt interpretate și exercitate drepturile conexe drepturilor de autor, reglementate de Legea nr. 8/1996 privind dreptul de autor și drepturile conexe. De asemenea, prin teza de față propunem o serie de soluții normative la problemele teoretice și practice pe care le-am identificat, în încercarea de a ne aduce contribuția la dezvoltarea acestui domeniu de mare actualitate, deschizând totodată noi orizonturi de cercetare științifică.

Apreciem că noțiunea de „proprietate intelectuală” este mai cuprinzătoare decât cea de „proprietate” din dreptul comun, pentru că oferă titularului său prerogative mai numeroase și, totodată, diferite față de cele din dreptul comun. Conceptul de proprietate intelectuală subsumează drepturile morale, drepturi care privesc onoarea, reputația unui creator, aspecte a căror prezență nu este atât de puternic conturată în materia dreptului comun.

Creatio ex nihilo, proprietatea intelectuală se naște „din nimic”, prin simpla activitate a spiritului uman, a geniului, a talentului său creator. Această activitate pur spirituală devine însă sursă de profit material ca urmare a exploatării creației, după cum remarca și profesorul Viorel Roș¹.

A asigura protecția proprietății intelectuale reprezintă un aspect esențial al statului de drept, o veritabilă condiție a progresului social. Putem observa un raport direct proporțional între gradul de protejare juridică a drepturilor recunoscute creatorilor și nivelul de dezvoltare economică și socială a țărilor: cu cât statul este mai evoluat, cu atât sunt mai bine protejați creatorii, ceea ce încurajează și susține actul de creație.

La momentul actual, ramura dreptului proprietății intelectuale este considerată drept una dintre cele mai dinamice, cunoscând poate cea mai spectaculoasă evoluție pe parcursul ultimului secol. Cu titlu exemplificativ, mijloacele tehnice prin care opere muzicale faimoase sunt aduse la cunoștința publicului se bucură de o dezvoltare fără precedent, ideea cu privire la *talentul* de a asculta muzica vie în sala de concert fiind aproape desuetă. În consecință, se acordă azi o mare importanță practică instrumentelor juridice care ne permit să ținem pasul cu încălcarea drepturilor celor care sunt *artiști interpreți și/sau executanți, producători de înregistrări sonore și audiovizuale sau organisme de televiziune și radiodifuziune*. Nu întâmplător, provocările doctrinare contemporane pe care le ridică acest domeniu sunt deosebite, stimulând și ele creativitatea cercetătorilor.

Pe de altă parte, în domeniul proprietății intelectuale au loc cele mai multe încălcări ale drepturilor (de exemplu site-urile care permit descărcarea gratuită a producțiilor audio și/sau video, *disc-jockeyi* care difuzează melodii în cadrul petrecerilor, fără a fi obținut în mod legal astfel de drepturi). Subiectul propus este de mare actualitate în contextul actual, în care pot fi identificate numeroase situații de încălcări ale drepturilor, în special

¹ V. Roș, *Dreptul proprietății intelectuale, Vol. I. Dreptul de autor, drepturile conexe și drepturile sui-generis*, Editura C.H. Beck, București, 2016, p. 4.

în lumea digitală. În acest mediu virtual, faptele ilicite se comit cu ușurință, iar cele mai multe rămân nesancționate sau sunt chiar încurajate.

Trăim în era jocurilor pe computer, a clipurilor publicitare, a aplicațiilor pentru telefonul mobil, a festivalurilor, care – în ansamblul lor – implică utilizarea unor opere de creație intelectuală în înțelesul Legii nr. 8/1996; mediul socio-economic actual, cu tot ceea ce înseamnă evoluția sa, impune acordarea unei atenții sporite exercitării, protecției și, implicit, cunoașterii amănunțite a acestor drepturi.

În România, din cauza costurilor relativ mari și a procedurilor destul de complicate, persoanele și instituțiile vizate nu fac întotdeauna demersurile necesare pentru protecția drepturilor de autor și a celor conexe.

Motivele care m-au determinat să mă îndrept spre această temă de cercetare s-au agregat în jurul specificului drepturilor conexe dreptului de autor, care, după cum am menționat mai sus, reprezintă o categorie aparte a dreptului de proprietate. Contextul progresului social actual, al evoluției economice, tehnologice și informaționale, impune necesitatea unei permanente adaptări. Nu în ultimul rând, nevoia de reformare, adaptare, actualizare a reglementărilor privind drepturile artiștilor interpreți și executanți, a producătorilor de înregistrări sonore și audiovizuale, a organismelor de radio și televiziune și, mai nou, a editorilor de presă, mi-au determinat opțiunea. Consider că prezentul demers științific poate contribui semnificativ la deschiderea unor noi orizonturi în analiza, protecția drepturilor conexe, atât pentru doctrină, cât și pentru legiuitor.

Principalul obiectiv pe care l-am avut în vedere în construcția tezei se referă la dezvoltarea doctrinei de specialitate, în contextul în care majoritatea autorilor s-au aplecat mai mult asupra dreptului de autor, lăsând de-o parte drepturile conexe. În prezent există prea puține studii care să trateze aprofundat și să facă o analiză a acestor drepturi, ele fiind prezentate, în cele mai multe cazuri, în mod succint și generalizat, doar enunțativ; credem că, în domeniul cercetării științifice, nu există loc pentru noțiunile de *prea mult* sau *suficient*.

Un al doilea obiectiv de cercetare pe care l-am avut în vedere a fost identificarea eventualelor inadvertențe sau aspecte lacunare din legislația națională, pe care am încercat să le clarificăm și să le completăm, venind în acest sens cu o serie de propuneri *de lege ferenda*.

Printre metodele de cercetare științifică utilizate în demersul nostru, am apelat la metoda analizei istorice, metoda logică de cercetare științifică și, nu în ultimul rând, metoda comparată.

Am folosit metoda analizei istorice în studiul unor anumiți termeni și expresii, al căror înțeles a suferit modificări de-a lungul timpului, iar – pentru a putea construi o analiză aprofundată și complexă a subiectului – a fost imperios necesar să oferim o imagine asupra contextului social în care anumite instituții au luat naștere, iar mai apoi s-au dezvoltat.

Am utilizat metoda logică de cercetare științifică în mod special în formularea propunerilor *de lege ferenda*, precum și în cazul construirii noilor teze doctrinare în domeniul drepturilor conexe dreptului de autor.

Am utilizat metoda comparată de cercetare științifică în momentul în care am analizat în paralel dispozițiile legale incidente în materie din diferite sisteme de drept, în principal fiind vorba despre sistemele de drept francez, anglo-saxon și american. De asemenea, am utilizat această metodă și în ceea ce privește abordările doctrinare din diverse state, pentru a putea înțelege modul și viziunea referitoare la acest subiect în alte culturi și tradiții.

SUMAR

Prezenta lucrare de doctorat este structurată pe șase capitole, care propun fiecare o abordare complexă a instituțiilor din domeniul drepturilor conexe dreptului de autor, soluții și perspective proprii, urmate de un capitol distinct dedicat concluziilor.

În cuprinsul primului capitol am prezentat o serie de aspecte generale despre creația intelectuală, operă, autor și dreptul de autor. Având în vedere faptul că drepturile conexe iau naștere și se dezvoltă, în general, din dreptul de autor, existând între cele două categorii o legătură foarte strânsă, am putea spune chiar indisolubilă, am apreciat că nu putem face o analiză aprofundată a acestor drepturi fără a ne forma o privire generală asupra *izvorului* lor. În cadrul acestui capitol, ne-am aplecat asupra reperelor evolutive, analizând contextul, conjunctura economico-socială în care ele au luat naștere. Acest demers prezintă o importanță deosebită, având în vedere influența incomensurabilă pe care o au aceste drepturi asupra progresului societății.

În cadrul celui de al doilea capitol, am făcut o analiză a creațiilor intelectuale generatoare de drepturi conexe. Este vorba despre interpretările și execuțiile artiștilor interpreți și executanți, înregistrările sonore și audiovizuale ale producătorilor unor asemenea înregistrări, programele de radiodifuziune și televiziune ale organismelor de radio și televiziune, și mai nou, publicațiile de presă ale editorilor de presă. Practic, este vorba de creațiile generatoare de frumos și plăcut în viețile noastre. În lipsa lor, în mod evident, nu am putea vorbi de existența vreunui drept. Ele sunt cele care dau naștere la tot ceea ce face obiectul muncii pentru legiuitor, doctrină, jurisprudență. Cu alte cuvinte, odată cu acest capitol, am intrat în tema care face obiectul prezentei teze de doctorat. Apreciem ca deosebit de importantă, reprezentând un aport semnificativ la cunoașterea și dezvoltarea doctrinară, analiza aspectelor ce țin de înțelesul acestor noțiuni, expresii și – în final – a instituțiilor juridice pe care le desemnează. În același sens, este esențială cunoașterea condițiilor în care aceste creații se pot bucura de protecție, precum și identificarea direcțiilor de dezvoltare a măsurilor de protecție. Ne-am permis să aducem o serie de critici aspectelor prea birocratice și greoaie ale procedurilor care asigură protecția acestora. Nu în ultimul rând, am subliniat o serie de aspecte importante referitoare la principalii actori de pe scena drepturilor conexe, cu sublinierea diferențelor între cei care dau naștere acestor creații și, bineînțeles, se bucură de protecție, și cei care au un rol mai puțin important, dar care le aduce totuși o serie de beneficii.

Cel de al treilea capitol l-am dedicat analizei regimului juridic al drepturilor conexe. Este cel mai complex capitol, contribuția noastră doctrinară de aici fiind substanțială. În primele secțiuni, am subliniat aspectele importante referitoare la relația dintre dreptul de autor și drepturile conexe. Ulterior, am realizat o analiză de detaliu, aducând lămuriri cu privire la fiecare prerogativă morală și patrimonială de care se bucură orice titular al drepturilor conexe. Analizele doctrinare sunt însoțite de o serie de propuneri *de lege ferenda*, acolo unde am considerat oportun.

Al patrulea capitol este dedicat reglementărilor comune în ceea ce îi privește pe autori, artiștii interpreți și executanți, producătorii de înregistrări sonore și

audiovizuale. În cuprinsul acestui capitol am tratat o serie de aspecte ce vizează limitele exercitării drepturilor conexe, analizând și aspecte ce țin de latura patrimonială a exercitării acestor drepturi, adică despre remunerațiile cuvenite titularilor de drepturi. În urma activității de cercetare efectuate, am enunțat teze noi, care pot contribui la dezvoltarea doctrinei de specialitate.

Al cincilea capitol este rezervat analizei aspectelor ce țin de administrarea și valorificarea drepturilor patrimoniale conexe. În contextul în care administrarea se realizează prin intermediul unor entități specifice de gestiune colectivă, am tratat detaliat modul de organizare și funcționare al acestora. Am ales să dedicăm un întreg capitol acestor probleme, tocmai datorită specificității acestor drepturi, a mandatului special, derogator de la dreptul comun, care este utilizat cu ocazia valorificării acestor drepturi prin intermediul organismelor de gestiune colectivă și, mai nou, a entităților de gestiune independente. Instituțiile analizate în cadrul acestui capitol sunt de o importanță majoră, deoarece se referă la reglementările legiuitorului în materia valorificării acestor drepturi și, în special, la elementele de noutate introduse o dată cu modificarea legii prin reglementarea entităților de gestiune independente.

Ultimul capitol este dedicat prezentării unor noțiuni generale privind răspunderea juridică pentru încălcarea drepturilor conexe. Am subliniat o serie de aspecte privind răspunderea civilă, contravențională și penală, având în vedere că încălcarea drepturilor se realizează cu o ușurință deosebită, cu precădere în contextul actual al dezvoltării tehnologice și al exploziei mediului digital. Am pus accentul pe studiul pirateriei, intervenind cu o serie de propuneri privind măsurile de combatere a acesteia. De asemenea, am făcut o serie de propuneri *de lege ferenda*, intervenind cu câteva clarificări și lămuriri în vederea aplicării eficiente și corecte a măsurilor de sancționare a încălcării drepturilor.

În fine, capitolul dedicat concluziilor cuprinde cele mai importante idei și consecințe care s-au născut din cercetarea pe care am realizat-o, reprezentând o sinteză a demersului nostru de studiu doctoral.

LISTA DE ABREVIERI

ADFPR	– Asociația pentru Drepturile Producătorilor de Fonograme din România;
AIMR	– Asociația Industriei Muzicale din România;
alin.	– alineatul;
art.	– articolul;
C.A.	– Curte(a) de Apel;
C. civ.	– Codul civil (Legea nr. 287/2009);
C. pen.	– Codul penal;
C. proc. civ.	– Codul de procedură civilă (Legea nr. 134/2010);
C. proc. pen.	– Codul de procedură penală (Legea nr. 135/2010);
CD	– compact disc;
CEDO	– Curtea Europeană a Drepturilor Omului;
CNA	– Consiliul Național al Audiovizualului;
CNC	– Centrul Național al Cinematografiei;
CJUE	– Curtea de Justiție a Uniunii Europene;
CPI	– Codul Proprietății Intelectuale din Franța;
CREDIDAM.	– Centrul Român pentru Administrarea Drepturilor Artiștilor Interpreți;
Dalloz	– Recueil Dalloz de Doctrine et Jurisprudence;
dec.	– Decizia;
EGI	– Entitate de Gestiune Independentă;
etc.	– <i>et caetera</i> (și celelalte);
H.G.	– Hotărârea Guvernului;
<i>Idem</i>	– identic, la fel;
<i>Ibidem</i>	– același loc, pagină diferită;
INS	– Institutul Național de Statistică;
I.C.C.J.	– Înalta Curte de Casație și Justiție;
JOUE	– Jurnalul Oficial al Uniunii Europene;
lit.	– litera;
nr.	– numărul;
O.G.	– Ordonanța Guvernului;
OGC	– Organism de Gestiune Colectivă;
OMPI/WIPO	– Organizația Mondială a Proprietății Intelectuale/World Intellectual Property Organisation;
O.N.R.C.	– Oficiul Național al Registrului Comerțului;
ONU	– Organizația Națiunilor Unite;
op. cit.	– opera citată;
O.R.D.A.	– Oficiul Român pentru Drepturile de Autor;
OSIM	– Oficiul de Stat pentru Invenții și Mărci;
OUEPI	– Oficiul Uniunii Europene pentru Proprietate Intelectuală;
O.U.G.	– Ordonanța de Urgență a Guvernului;